

Faşist Diktatörlük ve «Kitle Desteği» Sorunu

Birikim'in 4. ve 5. sayılarında öne sürülen faşizm hakkındaki görüşlerin başlıca ve temel vurgulama noktası, faşizm ile klasik burjuva diktatörlükleri ve diğer baskıcı yönetim biçimleri arasında önemli bir farkın olduğu idi.

Bu ayırımın yapılmasına mutlak bir zorunluluk vardır. Çünkü faşizme karşı mücadele ile diğer baskı yönetimlerine, diktatörlüklere karşı verilecek mücadele büyük ölçüde farklı özellikler taşımak zorundadır. Her şeyden önce bu olayların ortaya çıkış koşulları birbirinden farklıdır, oluşum süreçleri değişiktir ve toplumsal sınıflar arasındaki ilişkilerin belli bir durumuna tekabül ederler. Ayrıca belirtmek gerekir ki, «amaç»ları arasında da belirli farklar vardır.

Bütün bunları daha ileride mümkün olduğu kadar detayları ile açıklamaya çalışacağız.

Fakat faşizmi burjuvazinin «açık terörist bir diktatörlüğü» olarak tanımlayan yaklaşımlar, faşizmin en görünür özelliği olan baskı ve şiddet uygulamalarını ön plana almakla, vurgulamaya çalıştığımız ayırımı pek önemli saymadıklarını gösteriyorlar.

Bugün büyük ölçüde esas alınan bu tanım, görüldüğü üzere faşizmi baskı ve şiddet dozu fazla bir diktatörlük, yani bir yönetim biçimi olarak sunmaktadır.

Bu görüşlerin kaynağı, bilindiği üzere G. Dimitrov tarafından öne sürülen tezlerdir. Dimitrov'un o dönemdeki III. Enternasyonal'in de resmi tezleri olan görüşleri, ülkemizde yayımlanan **Savaş ve Faşizme Karşı Birleşik Cephe** kitabında etraflı olarak açıklanmaktadır.

Birikim'in 4. ve 5. sayılarında bu görüşlerin sınırlı bir eleştirisini yaptık. Bu yazıda da bir ölçüde bu eleştiriyi devam ettireceğiz. Ancak hemen belirtelim ki, bu tezleri ilân edildiği dönemin son derece özel koşulları içinde ele almak şarttır. Şunu unutmamak gerekir ki, o dönemde Dimitrov yalnızca faşizmi ele almamakta, aynı zamanda faşist iktidarın açıktan açığa ilân ettikleri Sovyetler Birliği'ni savaş yoluyla ortadan kaldırma teşebbüslerini de gözönüne almaktadır. Nitekim Dimitrov'un açıkladığı Komintern kararları, özellikle 1934'den sonra savaş ve faşizm sorununu birbiriyle sıkıca bağıntılı olarak koymaktadır. Böyle yapmak zorunda idiler. Çünkü dönemin koşullarında bu iki olgu birlikte kendini gösteriyordu. Almanya, İtalya ve Japonya ittifakıyla oluşan Anti-

Komintern paktın amacı açıktı: Başta Sovyetler Birliği olmak üzere dünyadaki tüm sosyalist hareketi kökünden yoketmek için savaş. Her üç ülkedeki varolan yönetimler, kendi alanlarında zaten ellerinden geldiği kadar bunu yapmışlar, Marksist hareketin kadrolarını ya öldürmüşler ya da ömür boyu hapishanelere veya toplama kamplarına atmışlardı. Özellikle İtalya ve Almanya'daki faşist —ve nazi— iktidarlar Avrupa'da ve tüm dünyada yoğun bir anti-komünist kampanya sürdürerek dönemin tek sosyalist ülkesi olan Sovyetler Birliği'ne saldırmak hedefi etrafında kıtasal boyutlarda bir faşist blok oluşturmak peşindeydiler. Dünya sosyalist hareketi ve Sovyetler Birliği faşizmin Avrupa'da güçlenişi ile birlikte, o döneme kadar karşılaştığı en yoğun tehlikeyle yüzyüze kaldı.

Böyle bir durumda özellikle Sovyetler Birliği'nin ayakta kalması hedefi etrafında bir yaklaşım tarzına yönelmek son derece anlaşılır bir şeydir. Dikkatli bir okur Dimitrov'un kitabından bunları kolayca çıkarabilir.

Belirtmek istediğimiz şey özetle şudur: Dimitrov'un faşizm çözümlemelerinde anti-komünist niteliği hayli ağır basan bir dünya savaşına ilişkin sorunlar, en az faşizm sorunu kadar etkilidir.

Bu durum özellikle 1934'lerden itibaren (İtalya ve Almanya'da faşist yönetimler işbaşına geldikten sonra) yapılan tanım ve çözümlemeler için sözkonusudur. Bunlarda faşizmin haldeki görünümü ön plana alınmıştır. Yani faşizm, iç ve dış politikasında kullandığı metodlar, ulaşmak istediği amaçlar gözönüne alınarak, herhangi bir iktidar için uygulanan ölçüler içinde ele alınmıştır. Dolayısıyla faşizme asıl özgünlüğünü veren oluşum süreci geri planda değerlendirilmiştir. Hepsi de haliyle anti-komünist olan o çağın burjuva yönetimleri ile faşist yönetim, bu çerçeve içinde kıyaslandığında, yani faşizm de sırf bir yönetim biçimine indirgenildiğinde aradaki farklar ancak niceliksel olurdu. Nitekim bugün ülkemizde en geçerli faşizm tanımı olarak ileri sürülen cümlede görülen özellik budur.

«Komünist Enternasyonal, Yönetim Kurulu'nun onüçüncü oturumunda işbaşındaki faşizmi finans kapitalin en gerici en bağınaz ve en emperyalist unsurlarının açık zorba diktatörlüğü olarak doğru bir biçimde ta-

nımlandı.» (G. Dimitrov, **Faşizme Karşı Birleşik Cephe**, s. 52, Ser Yayınları, Ankara Ocak 1976.)

Görülebileceği üzere burada faşizm diğer «bağnaz, seven, emperyalist, gerici» yönetimlere göre tanımlanmaktadır. Örneğin Fransa'daki yönetim «gerici... emperyalist», Almanya'daki ise «en gerici... en emperyalist»dir.

Ayrıca, metinde geçen «işbaşındaki faşizm» ifadesi ilginçtir. 1935'de temel yapılarını oluşturmuş olan ve bu hale gelirken bir dizi iç evrim sonucunda çöküş halindeki egemen burjuvazinin yapısal isterlerine daha uyarlı bir görünüm kazanan Alman ve İtalyan faşizmi sözkonusudur burada. Dolayısıyla yukarıdaki tanımın faşizmin ilk ortaya çıkış evresindeki görünümünü anlatmadığı açıktır. Nitekim 1928'de Sendikalar Enternasyonal'i önünde yapılan faşizm açıklamasında (a.g.e, s. 32) sözü edilen sınıf genel olarak burjuvazi iken, yukarıdaki tanımda burjuvazinin belli bir kesiminin (finans kapitalin) bile özel bir grubu (en gerici... vs. unsurları) sözkonusudur.

Yukarıda sözü edilen iki ayrı metnin incelenmesi bile 1928 ve 1935 yıllarındaki bu değerlendirmeler arasında önemli farklar olduğunu gösterir. Aynı farklılık, faşizme karşı mücadele konusunda da sözkonusudur. Örneğin 1928'de söylenen şu aşağıdaki sözlerle dikkat edelim:

«... Reformculuğa karşı mücadele her zaman faşizme karşı mücadele demektir. Ve faşizme karşı mücadele her zaman reformculuğa karşı mücadele demektir.» (a.g.e., s. 38.)

Görülüyor ki «her zaman» gibi kesin, bağlayıcı bir ifadeyle kuvvetlendirilen bu anlayış, faşistler ile reformistler (o dönemin Sosyal Demokratları) arasında pek fark görmemektedir. Nitekim bu alıntının yukarıсында:

«... Üyelerimiz, faşistler ile reformcuların kesin anlaşmaya varamadıkları (Bulgaristan'daki Öğretmenler Birliği gibi) ve hâlâ rekabet halinde buldukları yerlerde faşistlerin reformcularla yaptıkları mücadeleye karışmamalıdır.» (a.g.e., s. 38.)

denilerek reformistler ve faşistlerin birbirleriyle mücadelesi karşısında tarafsız kalınması önerilmektedir. Bu sözler sosyalistlerin denetimi altında bulunan Sendikalar Enternasyonal'i'nde söylendiğine göre anlamı açıktır: Sosyalist sendikacılar reformist sendikalarla «her zaman» mücadele edecekler demektir. Alıntı yaptığımız cümlelerin altında bu hususa «titizlikle» önem verilmesi istenmektedir.

Oysa 1934'de «Birleşik Proleter Cephesi» önerilmektedir. Dimitrov'un kitabındaki «Birleşik Cephe için Mücadele» bölümü bu tezleri açıklıyor. Daha sonraki mücadele programlarında da varlığını sürdüreceği olan bu «cephe», Sosyal Demokrat, Komünist ve Anarko-Sendikalist sendikaların faşizme karşı birlikte mücadele etmeleriy-le oluşturulacaktır. Görülüyor ki artık 1928'in o

katı formülü terk edilmiş, reformistlerle faşistlerin hayli farklı şeyler oldukları kabul edilmiştir.

Kitabın en uzun, detaylı bölümünü oluşturan ve bugün de geçerli sayılan tezlerin yer aldığı ana metin olan «Faşist Saldırı ve Emekçi Sınıfın Faşizme Karşı Savaşı Açısından Üçüncü Enternasyonal'in Ödevleri» bölümünde, şu yukarıdaki mücadele programı daha somut önerilerle açıklanmaktadır. Örneğin «Birleşik Cepheye Karşı Olanların Temel Eleştirileri» kısmında o güne kadarki deneylere dayanan pragmatik kanıtlarla Sosyal Demokratları «Cephe» konusunda ikna etmek havasını görüyoruz.

1938'de artık savaşın gölgesi tüm Avrupa'da ve dünyada gitgide yoğunlaşırken ve Avrupa'nın emperyalist metropollerini Alman Nazilerini Sovyetler Birliği üzerine saldırtmak üzere taviz üzerine taviz verirken ve sırf bu amaç için İspanya iç savaşına İtalyan ve Alman müdahalesini kolları kıpırdamadan onaylarken artık sorun, faşist saldırı karşısında Sovyetler ülkesini korumak şeklindedir. İşte bu koşullar altında «Halk Birleşik Cephesi» tezleri önceki «Proleter Birleşik Cephe» teziyle birlikte ileri sürüldü.

1928, 1935 ve 1938 yıllarındaki mücadele kararları arasında farklar olduğunu görüyoruz. Dikkat edilirse görülür ki, yaklaşık olarak bu tarihler faşizmin Avrupa'da yükseliş evrelerine denk düşmektedir. 1928'de kıta çapında açık bir tehlike halinde henüz kendini göstermeyen faşizm, 1935'de İtalya'ya ek olarak Almanya'da da iktidardadır. Avrupa'da güçlü bir faşist blok doğmuştur. Aynı yıllarda Fransa, Avusturya, Norveç, İngiltere, İspanya gibi ülkelerde faşist hareketler açıktan açığa ortaya çıkmış ve bunlar Alman ve İtalyan faşistlerince de desteklenmektedir. Faşist blok Komünizm'e, Sovyetler Birliği'ne kesinlikle hayat hakkı tanımayacağını ilân etmekle, bu hedef etrafında evrensel bir savaş önermektedir. 1938'lerde İspanya'da faşistler savaşı kazanmak üzere-dir. İtalya Habeşistan'a saldırmış, Arnavutluk'u istilâya hazırlanmaktadır. Almanya Ren bölgesini ve Avusturya'yı işgal etmiş, Çekoslovakya'yı bölmüştür. Münih'de İngiliz ve Fransız emperyalistleri Hitler'i Sovyetler Birliği'ne saldırtabilmek için Çek halkını kurban etmişlerdi.* Faşist saldırının

* İngiliz ve Fransız emperyalistlerinin amacını kısaca sergilemekte yarar vardır. Bunlar Almanya ile aralarında kesin bir hesaplaşma olacağını bilmektedirler. Ayrıca her üçü de Sovyetler Birliği'nin ortadan kaldırılmasını istemektedirler. İngiliz ve Fransızlar, Almanya'nın Sovyetler Birliği üzerinde «hayat alanı» tesis etmesine ses çıkarmıyorlar. Hitler'i Sovyetler Birliği ile savaşa ikna etmeye çalışıyorlar. Amaçları ve hesapları açıktır. Böyle bir savaş olursa Almanya üstün askerî gücü ile Sovyetler Birliği'ni yıkacak, ama kendisi de hayli yıpranacaktır. Hesaplar bu varsayım üzerine inşa ediliyordu. Amaçın ikinci evresi ise şöyle idi: Nazi-Sovyet savaşının son anlarında İngiliz ve Fransızlar belki de «savaşı önlemek» veya «özgür Rus halkının haklarını korumak için» (Sosyalist re-

Sovyetler Birliği'ne yönelmesi artık yalnızca bir zaman sorunu gibidir.

Dimitrov'un «faşizme karşı mücadele» tezlerinde açıkça görülen farklılıklar işte bu sürecin evrimine uyarlıdır. Başlangıçta pek sözü edilmi-yen «savaş» olgusu, 1938'de tezlerin egemen motifi halindedir.

Belirgin hatlarıyla anlatmaya çalıştığımız bu önemli noktalara dikkat edilmeksizin, tekrarlanan, kalıp olarak uygulanmasına açılış olan bu tezler bugün elbette Marksistçe bir eleştiriden geçirilmeli idi.

Dimitrov'un tezlerine damgasını vuran çağın koşulları ve âcil görevlerin dayattığı zorunluluklar; faşizm olgusunu, bir dünya savaşı olgusu, anti-komünist evrensel bir savaş olgusuyla birlikte ele almıştı. Bu bakımdan şu son olguların hayli geri planda kaldığı bir faşizm tanımı yapmak bugün özellikle gereklidir.

Faşizm sorununu bu çerçeve içinde incelediğimiz zaman Dimitrov'un bazı yerlerde yaptığı tanımların, sözü edilen olgunun bazı önemli yanlarını barındırmadığını görmekteyiz. Her şeyden önce bu tezlerde faşizm «baskı ve şiddet»le karakterize edilen bir yönetim biçimi, bir diktatörlük olarak sunulmaktadır.

Soruna bu ölçüler içinde bakmanın sonucu olarak, o dönemin Avrupa'sındaki tüm baskıcı yönetimler faşist olarak nitelendirilebilmektedir. Örneğin İtalya, Almanya ve İspanya'nın yanında Macaristan, Polonya, Finlandiya ve bütün Balkan ülkelerinde faşizmin iktidarda olduğu ileri sürülebilmektedir.

Faşizmi baskı ve şiddet dozu yüksek bir terörist diktatörlük olarak, yani burjuva demokrasinin ortadan kaldırılmasından ibaret bir yönetim biçimi olarak tanımladığımızda, belki sorunu kolay anlaşılır hale getirdiğimizi düşünebiliriz. Ama aslında bu sorunu daha da karmaşıklaştırmaktan öte sonuç vermez.

Nitekim böylesi bir yaklaşımın sonucu olarak, bugün özellikle ülkemizde faşizm ve faşizme karşı mücadele sorunu, olabileceği kadar karmaşık hale gelmiştir. Okur, sosyalist hareketimizin

jimin yıkılacağı varsayılıyor) müdahale edecekler, Almanya'yı önerdikleri şartlara uymaya zorlayacaklardı. Her iki ülkenin ortak gücü ile Almanya şu veya bu şekilde boyun eğdirilecekti. Ancak bu planın temel taşı Polonya idi. Şayet Polonya varlığını sürdürürse ve o gün olduğu gibi İngiliz ve Fransız kampında kalırsa —ki Polonya'nın Almanya'yı tercihi kendi ülke yapısından ötürü imkânsızdır— Almanya eskiden olduğu gibi yine kısa kaç içine alınabilirdi. Batı'dan Fransa ve Doğu'dan Polonya. Hitler bu hesabı bildiği için elverişli ana kadar İngiliz ve Fransızların verdiği tavizleri memnuniyetle aldı. Ama artık kesin savaşlar dönemi başlayınca, oyunun önemli taşı olan Polonya'yı istilâ ederek yukarıda anlatılan planı bozmaya yöneldi. İngiltere ve Fransa'nın Polonya yüzünden Almanya'ya savaş açmalarının altında bu ince oyunlar, planlar vardır.

alanı içinde, kurumsal faşizm, sürekli faşizm, parlamenter faşizm, açık veya örtülü faşizm gibi birçok formülün var olduğunu, faşizme karşı mücadele için ise, demokrasi, ileri demokrasi, anti-oligarşik devrim, halk iktidarı v.b. gibi bir dizi programın önerildiğini bilmektedir.

Faşizm sorununu bugün özellikle karmaşık hale getiren bir diğer etken, sorunun geri bırakılmış ülkeleri de içeren bir alan içinde ortaya konuşundan doğuyor. 1930'larda yalnızca Avrupa ülkeleri dikkate alınarak yapılan analizler, sömürge nitelikleri daha ağır basan ülkeleri de kapsar biçimde genişletilince daha da bulanık hale geldi.

Birikim'in 4. ve 5. sayılarında yaptığımız analiz, bütün bu karmaşıklığın, bulanıklığın pek sözünü etmeden faşizmin özgünlüğünü, ayırdedici özelliğini açığa çıkarmak amacıyla yapıldı. Dolayısıyla bu sorunu karmaşıklaştıran temel yanlışların kökenine inmeye çalışmadı. Bu yazıda işte bu noktaya ağırlık vererek, daha önce yazdıklarımızı tamamlamaya çalışacağız.

Sorunun bugünkü karmaşıklığı bizi adım adım ilerlemeye zorunlu kılıyor. Bu bakımdan ilk olarak faşizm olayının ilk defa ortaya çıktığı gelişmiş kapitalist toplumun siyasal yapısı ve evrimi içinde sorunun teorik konumunu yapmaya çalışalım.

Bilindiği gibi klasik kapitalist toplum başlıca iki tip sınıf çelişkisi ile karakterize edilir. Birisi, temel olan bu çelişkileri kabaca şöyle formüle ederiz.

1. Egemen sınıf (burjuvazi) ile proletarya arasında,
2. Egemen sınıfın kendi içinde.

Yine biliyoruz ki, burjuva siyasal anlayışı, düzeni içinde birbirine karşıt gibi sunulan, ama özünde hiç de karşıt olmayan iki yönetim biçimi gösterilir: Demokrasi ve diktatörlük.

Lenin, özellikle demokrasi konusunda yapılan spekülasyonlar karşısında şöyle soruyordu: Hangi sınıf için demokrasi?

Ve gösteriyordu ki, burjuva demokrasisi de baskı ve zoru kullanmakta yeri geldiğinde hiç de tereddüt etmez. Zaten gerek demokraside ve gerek diktatörlükte varlığı önkoşul olan devletin ana görevi bu değil midir? Bu bakımdan burjuva demokrasisi sürerken devletin baskı metodları kullanması, «demokrasi» ile çelişmez.

Ama biliyoruz ki, burjuva demokrasisi ile burjuva diktatörlüğü biçimleri arasında yine de fark vardır. Bu fark, ilkinde zor, baskı araçlarının tali durumda olmasına karşılık, diğerinde asli araçlar halinde oluşudur. Yönetim biçimindeki değişiklik, kendisini devletin yapısı ve kurumları arasındaki ilişkilerin değişimi ile gösterir.

Bu nokta önemlidir. Burjuva toplumuna özgü yönetim biçimlerinin birbiri yerine geçmesi, «devlet alanı»nda, politik kurumlar veya politik nitelik kazanmış kurumlar alanında cereyan eder. Diktatörlükte bu «alan» daraltılır. Ve bu dar alan içinde kalan kurumlar daha bir işlerlik ve belirleyicilik kazanırlar. Örneğin, «demokrasi»nin bazı

politik kurumları, parlamento, siyasal partiler ve dernekler, politik mücadeleye katılan ekonomik, meslekî örgütlerin bir çoğu veya tamamı kapatılır. Bu kapatılan kurumların yetki ve görevleri bu dar «dikta» kurumlarına, araçlarına verilir. Bunun yanında düzenin dolaylı zor aygıtları, örneğin yargı organlarının yetkileri amaca göre düzenlenir.

Burjuva devletin demokrasi veya diktatörlük biçimlerine geçişini belirleyen şey, sınıflar arasındaki ilişkilerin durumudur.

BURJUVA DİKTATÖRLÜK

Faşizmle karıştırıldığı için özellikle diktatörlük üzerinde duracağız.

Diktatörlük yönetimi şu iki durumda sözkonusu olabilir:

1. Egemen sınıflar veya zümreler arası ilişkiler uzlaşmaz hale geldiğinde.

2. Kendiliğinden işçi veya halk hareketi mevcut —ise— «demokratik» kanalları dışında eyleme geçmişse veya bu kanalları içinde bile olsa genellikle ekonomik ve toplumsal haklar isteme düzeyinde olan taleplerini karşılamak, egemen sınıflar açısından mümkün değilse.

Bu iki farklı durumda iki farklı tipte diktatörlük görülür. Lenin'in burjuva demokrasisi için söylediği «burjuvazi için demokrasi» sözü birinci maddedeki durumda «burjuvazinin bir kısmı için demokrasi» haline gelir. Dolayısıyla diktatörlüğü uygulayan burjuva fraksiyonu, diğer fraksiyon üzerinde baskı uygular. Bu durumun benzerlerine darbeler ülkesi Latin Amerika'da sık sık tanık olurdu.

Halkın büyük çoğunluğunun yaşamı fazlasıyla, hattâ hiç etkilenmeden, egemen sınıflar devlet üzerinde kapışır dururlar. Örneğin 27 Mayıs 1960 darbesi de bir ölçüde buna benzer.

İkinci halde, diktatörlük egemen sınıfın genel çıkarları için tüm halkın üzerinde uygulanır. Amaç, yükselen kendiliğinden halk hareketini zorla bastırmak, onu hareket öncesinin durumuna getirmektir. Genellikle bu tip diktatörlüklerde sömürülen sınıfın tüm yasal veya fiili örgütleri zorla dağıtılır, kitlenin yeniden aynı tür mücadele birlikleri oluşturulması için sıkı bir denetim uygulamaya çalışılır. 1848 İhtilâlinin sonunda yenilen Fransız proletaryası üzerinde şu yukarıdaki tipten diktatörlük, 1871'e kadar sürdü. O yıl bir kez daha kendiliğinden ayaklanan Paris proletaryası, kendiliğinden hareketin doruğu olan Komünü 3 ay yaşattı. Komünün yenilgisinden sonra Thiers'in şahsında uygulanan burjuva diktatörlüğü yine aynı terör ve baskı metodlarını bu kez çok daha sert biçimde uyguladı.

Özetle söylemek gerekirse, burjuva diktatörlüğünün özellikleri şunlardır:

1. Bir yönetim biçimi olarak diktatörlük, varolan devletin baskı araçlarının belirleyici siyasal araçlar haline getirilmesidir. Diktatörlük, kendi temel araçları dışında siyasal güç kaynağı

olabilecek örgüt veya kuruluşların varlığına izin veremez. Özellikle toplumun geniş kitlesi diktatörlüğün kuruluş amacına aykırı her tür örgütlenmeden uzak tutulmaya çalışılır. Siyasal gücün daha bir yoğunlaştırıldığı devlet ve resmen bu haklardan yoksun edilmiş, örgütsüz yığınlar... Diktatörlük altındaki toplumun siyasal manzarası böyledir.

2. Bu nitelikleri ile burjuva diktatörlüğü, özellikle işçi sınıfının kendiliğinden hareketine, isyanına karşı kapitalist düzenin istikrar ve rasyonlitesini korumak için uygulanır. Yani işçi sınıfının eyleminin ancak anti-kapitalist özellik taşıdığı, henüz sosyalist niteliğe kavuşmadığı halde için sözkonusudur. Bilindiği gibi en sert mücadele yöntemlerini de uygulasa, kendiliğinden hareket yine de burjuva siyasal anlayışını aşamamıştır.

FAŞİST DİKTATÖRLÜK

Ama işçi sınıfının siyasal hareketi sosyalist nitelik kazandığında, işçi sınıfı bu siyasal olgunluğa eriştiğini gösterdiğinde, durum niteliksel olarak değişir.

Çünkü böylece, işçi sınıfı yalnızca kendisini kurtarabileceğini, daha doğru bir ifadeyle ekonomik yoksunluğunu azaltmakla sorunlarının halledilebileceğini sandığı ekonomik bilinç düzeyini aşar. Sosyalist bilinç, bu sınıfa tüm bir toplumu devrimci bir anlayış içinde kurabilmenin bilgisi ve siyasal deneyi içinde yerleşmeye başlar. İşçi sınıfının sosyalist siyasal hareketi etrafında bu bilinç ışığında örgütlenmesiyle birlikte, burjuva siyasal anlayışının temel bir varsayımı çökmeye başlar. Çünkü bu anlayış, işçi sınıfının kapitalist işleyiş içindeki durumuna bakarak, onda herhangi bir yaratıcı, yönetici bir potansiyel olamayacağını kabul eder. Bu sınıf cahil, yeteneksiz, ancak yönetilebilen bir yığın olarak düşünülürdü. Bazen isyan edebilir; ama ya baskıyla ya da bir miktar ekonomik doyum imkânı sağlanınca sesinin kesileceğine inanılırdı.

Bilimsel sosyalist hareket, burjuva siyasal anlayışının yalnızca karşıtı olan değil, ayrıca mümkün görmediği bir temel tezden yola çıkar: Sosyalizm, ancak işçi sınıfının yönetici sınıf olmasıyla kurulabilir. Bu aynı zamanda Marksizm'in eski sosyalist hülyaları aşan temel tezidir, ayırdedici yanındır da.

Burjuvazi ve diğer büyük mülk sahibi sınıflar Marksizm öncesi sosyalizmi de düşman billerlerdi. Üstelik bu «sosyalizm»in daha da mümkün görünen bir yanı vardı. Salt ekonomik gerekçelere dayanır. Programı basit ve açıktır: Özel mülkiyetin kaldırılması, eşitlik. Bu niteliğiyle «sosyalist program» başarılı bir isyan sonucu kolayca kurulabilir gözükmektedir.

Bu bakımdan Bilimsel Sosyalist hareketi daha hayalperest bulduklarını söyleyebiliriz.

1917'ye kadar tüm tarihî «sosyalist» hareketler bastırılmıştı. Yaşayabilen en uzun ömür-

lüsü, Paris Komünü idi. Egemen sınıflar «sosyalizm»in özellikle işçi sınıfının yönlendirdiği bir sosyalist hareketin uzun vadeli bir başarısına hiç denecek kadar ihtimâl verebiliyorlarsa bu yüzdendi.

Ekim Devrimi'nin, sosyalist devrimin binbir güçlük içinde, olağanüstü zor koşullar altında gerçekleşen zaferi ile yıkılan tüm bu varsayımları da. İşçi sınıfının geniş sosyalist unsurları eliyle damgasını tartışılmaz biçimde vurduğu sosyalist devrim; yalnızca geleneksel tüm sınıflı, mülkiyete dayalı toplum biçimlerinin yıkılışını değil, bunun yanında kökleşmiş siyasal ön yargıların da yıkılışını göstermişti.

Bu bakımdan Ekim Devrimi'nin etkilerini birbiriyle sıkışıkya ilişkili iki başlık altında sıralayabiliriz:

1. Devrim, mülkiyet kurumunun ortadan kalktığı bir toplumun mümkün olduğunu tüm mülk sahiplerine dolaysızca göstermiştir. Bu durumda varlıklarını ancak mülkiyetleri ile birlikte düşünebilen kesimlerin, bu yeni gerçekliğe kesin bir tepkiden doğan, bunu yoketmeğe yönelik bir arayışa yönelmeleri doğaldır. Bunların yanında kapitalizmin gelgitleri içinde mülkiyetlerinin bir güvence olmadığının bilincine varan kesimlerin sosyalizme yönelmeleri de gözlemlenebilir.

2. Ekim Devrimi siyasal düzenin çok daha değişik bir biçimlenişini sovyet kurumları ile göstermişti. Böylece yönetici azınlık ve yönetilen yığınlar ön yargısına dayalı siyasal anlayışlar olmaz bir darbe yemişti. Sovyet kurumu, yığınların siyasal etkinliklerini o döneme kadar görülmemiş boyutlara erdirmiş ve tarihe ilk kez çoğunluğun, yığınların yönetimi fiilen belirleyebildikleri bir durum doğmuştu. Özellikle işçi sınıfının o alışılmış «yönetici» rolünü de pekâlâ yapabildiğini göstermesi, «siyaset» faaliyetinin «alelade adam»lar için imkânsızmış gibi sunulan görünümünü derinden sarsmıştı.

Bu, kelimenin tam anlamıyla «siyasal devrim»di ve egemen, yönetici sınıf ve zümreleri belki de daha fazla şaşırtmıştı. Ancak küçük ve ormlük sahibi sınıfların bir bölümünün tepkisi çok daha fanatikcedir. Bunlar büyük sermaye ve mülk sahipleri karşısındaki ezik durumlarını doğal sayarlarken, kendilerinden daha aşağı durumda saydıkları işçi ve emekçilerin iktidarı ele geçirmelerini kendilerinin en aşağıda olacağı bir düzenin kuruluşu gibi algıladılar. Orta sınıflara özgü sosyalizm yorumunun bir ürünüdür bu ön yargı. Sosyalist devrimin, işçi sınıfının devriminin onlar için adeta sırf kendilerine karşı yapılmış bir hareket gibi görülmesini, bu içgüdüsel önyargıya bağlayabiliriz.

Görüleceği üzere Ekim Devrimi'nin ilki ekonomik - toplumsal, diğeri siyasal olan etkileri, en çarpıcı sonuçlarını orta sınıflar üzerinde duyurur. Bu ise son derece doğaldır. Çünkü bütün sınıflı toplum biçimlerinde «orta sınıflar» denilecek kesimler, değişim dönemlerinde en az değişikliğe uğrayan unsurlardır. Değişimin etkileri bu kesim-

ler üzerinde ancak uzun vadede görülür. Bir bakıma toplumun omurgası olan bu sınıflar, tıpkı omurga gibi her harekette vardır ama konumunu pek az değiştirir, eğilip bükülmekle genel harekete uyum sağlarlar.

Oysa sosyalist devrim, onlardan ergeç yapılarında köklü değişiklikler talep eden ve bunu muhakkak gerçekleştirecek olan bir programa sahiptir.

Eğer sosyalist devrime en fanatik tepkiler orta sınıflardan geliyorsa, nedeni budur. Bu kesimler ayrıca varoldukları tüm toplum biçimlerinin geleneksel yargılarını, alışkanlıklarını ve değer ölçülerini çoğu kez tortu halinde, bir arada barındırır. Bu bakımdan sosyalizme tepkilerinde tüm bu tortuların izlerini açıkça görürüz.

İşte bu yüzden; Ekim Devrimi yaşama gücünü ispat ettikten sonra Avrupa'da başlayan anti-komünist dalgalanmalarda orta sınıflar temel kitile gücünü oluşturdular.

Güçlü bir işçi hareketinin olduğu İtalya, 1918 den itibaren ekonomik kriz içine girdi. İşçi hareketi yükseldi, grevler yoğunlaştı, birçok sanayi bölgelerinde işçiler fabrikalarda konseyler kurular. Kapitalist çiftliklerde tarım proleterleri de aynı tip eylem içindeydiler. İtalya'nın yakında sosyalist devrime sahne olacağına inananlar arttı.

Faşizm, faşist hareket, ilk kez burada, bu ortamda görüldü. Büyük çoğunluğu orta sınıflardan gelen Kara gömlekçiler teşkilâtının, bu gayri resmî terör gruplarının işçi hareketine karşı şiddet, bastırma eylemlerine giriştiği görüldü.

Sonrasını biliyoruz: Faşizm İtalya'da iktidara oldu.

1929'da aynı süreç Almanya'da izlendi.

Her ikisi de gelişmiş kapitalist toplum içinde cereyan eden bu olayların ortak özellikleri genel hatlarıyla şöyle idi:

1. İşçi hareketinin güçlü olduğu her iki ülkede de faşist hareket, ekonomik krizle birlikte güçlendi. O döneme kadar krizler «sol» kitle ha-

* Burada çok önemli bir noktaya değinmeden geçemeyeceğiz. İtalya'da anılan duurmuyla işçi hareketinin sosyalizmi kurmaya çok yaklaştığı düşünülebilir. Dikkatle bakılırsa bu tip bir yargı Marksizm-Leninizm açısından yanlıştır. Çünkü bu durumyla harekete ancak anti-kapitalist denebilir. İşçiler tamamen kendi sorunlarının gerçevesi içinde bir bilinçle hareket etmekteydiler. Fabrikaları kendileri için işgal etmişlerdir. Oysa işçi sınıfının sosyalist eylemi «kendisi için» olmanın ötesindedir. Örneğin Şubat-Ekim döneminde Rus işçi sınıfının siyasal eyleminde bu gibi şeylere raslamıyoruz. İşçiler fabrikalarında eskisi gibi çalışmaktadırlar. Patronlar işleri başındadır. Ama işçi sınıfı Sovyetler ve diğer siyasal eylem alanlarında tüm toplum için bir devrim ve kurtuluş hareketi oluşturmanın hazırlığı içindedir. Sırf fabrikayı işgal gibi bir eylemi aşan bir bilinçle yani sosyalizmin yönetici sınıfına özgü bir bilinçle diğer toplumsal güçleri harekete geçirmeye yönelmişlerdir.

reketlerine yol açarken, bu kez «sağ» kitle hareketleri de görülüyordu.

2. Faşist hareket, devletin baskı kurum ve kuvvetleri dışında kendi «özerk», örgütlü güçlerini oluşturmuştu. İşçi hareketini, sosyalist hareketi özellikle bunların saldırılarıyla önlemek yolunu seçti. (İktidarı almanın arifesinde Kara Gömlekliler 300.000, S.A.'lar 4 milyon kadardı.)

3. İktidara gelen faşizm, yalnızca devlet aygıtını yeniden düzenlemek ve onu kendi özel diktatörlük anlayışına uyarlı bir yapıya sokmak için yeni araçlarla takviye etmekle kalmadı; aynı zamanda — çok önemlidir — tüm toplumu kendi amaçlarına uyarlı olarak tepeden tırnağa örgütlendi. Öyle ki, özellikle Almanya'da Nazizmin düzenlemediği tek bir toplumsal faaliyet alanı kalmadı ve ayrıca belli bir örgüt çatısı altına alınmayan kişi bırakılmadı. Toplum her yanıla sıkıca denetlendiği gibi, her unsuruyla da faşist düzenlemenin bir bölümü içine alındı. Bütün bir toplumun böylesi bir cendereler ağı içinde düzenlenmesi, sanılacağına aksine önemli tepkiler yaratmadı. Bu ilginç noktaya, bunun temel nedenine faşizmin kitle desteği sorununu incelerken değineceğiz.

Görüleceği üzere «klasik faşizm», Sosyalist Devrim'in ilk zaferinin ertesinde ve kapitalizmin devri krizlerinin sıklaştığı bir dönem içinde meydana geldi.

1870'lerden 1914'e kadar adeta «krizsiz» bir dönem yaşamış olan kapitalizm, I. Dünya Savaşı ertesinde sırasıyla 1918-1921-1924-1929 ekonomik krizleriyle sarsıldı.

Gerek sosyalist devrimin yukarıda sıraladığımız etkileri, gerekse krizler içinde bunalan kapitalizmin güven vermeyen ortamı içinde mülk sahibi kesimlerin geniş yığını, tarihlerinde görmedikleri bir arayışın içine girdiler. «Kapitalist istikrar ve rasyonalizasyon» adına alınan ekonomik tedbirlerin de sonuç vermediği bu ortamda kendi varlıklarını özel mülklerinden ayrı düşünemeyen bu kesimler için, sosyalizm, nasıl öldürücü bir tehdit gibiyse, kapitalist toplumun haldeki işleyişi de o denli güvensiz gibiydi.

Faşizm böyle bir ortamda «düzen» talebiyle çıktı.*

Yukarıda sıraladığımız faşizmin özgün çizgileri bu bakımdan klasik burjuva diktatörlükten ayrılır.

* Buraya kadar yazdıklarımızın şematik ve dar kalfalara özgü bir yorumunu yapanlar, faşizmi «orta sınıf hareketi» olarak tanımladığımızı söyleyebilirler. Oysa yapmaya çalıştığımız analiz, bu tarihe gelinceye kadar siyasal hareketlerde en pasif öğeler olarak katılan bu sınıfların neden «aktif» hale geldiklerini göstermek içindir. Ve apektir ki, bir siyasal eyleme «aktif» olarak katılmak, o hareketin belirleyici olma rolünü öngerektirmez. Nitekim 19. yüzyılın ayaklanmalarında (örneğin 1830 ve 1848'de) proletarya «aktif» halindedir. Ama eylem burjuvazinin yönlendiriciliğindedir, onun damgasını taşır. Faşizmin daha bir özel yanı

Klasik burjuva diktatörlük yalnızca bir yönetim biçimidir. Temel aracı burjuva devletin zor, baskı aygıtlarıdır. Tedbirlerini bu aygıtlarla daha fazla zor kullanarak alır. Kapitalist istikrarın bu baskı tedbirleri sonucu yeniden sağlanacağını düşünür.

Oysa egemen burjuvazi de dahil tüm mülk sahibi sınıflar, kapitalizmin istikrar içinde olabileceğini artık düşünemeyecekleri bir sarsıntı dönemi içindedirler. Bu bakımdan artık tümü için sorun, kapitalist düzenin olağan işleyişini sağlamak değildir. Sorun, mülkleriyle özdeşleştirdikleri kendi varlıklarını koruma sorunudur. Bu kesimlerin siyasal-toplumsal anlayışlarını belirleyen tek düşünce budur. Çünkü artık tüm sınıflı toplum biçimlerinin temel kurumu olan özel mülkiyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan sosyalizmin somut varlığını, somut bir tehdit gibi görmektedir.

Bu bakımdan faşizm yalnızca bir yönetim biçimi değildir. Özel mülkiyeti ve bu mülkiyetle belirlenmiş sınıfsal hiyerarşiyi her şeye rağmen korumak temeli üzerinde, yani tam bir anti-komünist savunma tedbiri almak için, varolan toplumun tüm faaliyet alanlarının bu esasa göre özel biçimde örgütlendirilmesidir.

Bunun için faşizmi aşağıdaki gibi tanımladık: «Faşizm, proletarya devrimleri çağında, başta finans-burjuvazi olmak üzere sınıflı toplum içinde yer alan tüm mülk sahibi sınıf ve bağlı zümrelerin varlıklarını sürdürme güdüsünden kaynaklanan kompleks bir anti-komünizmdir.» (Birlikim, sayı 4, s. 36).

Faşist «düzen» bu mantık içinde oluşturulacaksa elbette burjuva rasyonellerine uyarlı bir toplumun, yani her şeye rağmen toplumsal-tarihi bir gelişimin ürünü olan kapitalist toplumun, devlet yapısı, bu hareketin eylemleri için fazlasıyla kullanışlı olmayacaktır.

İşte bu yüzden faşist düzenin öncü güçleri devlet dışında oluşturulur. Hitler bunu aşağıdaki sözleri ile açıklıyor:

«Eski devleti (Weimar Anayasası ile kurulan burjuva demokratik Alman Devleti) kasdediliyor. Ö.L.) yıkmanın yeterli olmadığını, yeni devletin önceden kurulmuş olması ve elde hazır bir halde bulundurulması gerektiğini anladık... 1933'de (Nazilerin iktidara geldiği yıl Ö.L.) devletin bir şiddet hareketiyle devrilmesi artık söz konusu değildi. Bu arada yeni devlet kurulmuştu. Bundan sonra yapılacak iş, eski devletin son kalıntılarını yok etmekti, ki bu iş sadece birkaç saatimizi aldı.» (W.L. Shirer, Nazi İmparatorluğu, Cilt 1, Ağaoğlu Yayınevi s. 196)

Partiye bağlı S.A. ve S.S. örgütleri ile Nazi

varsın da, hareketin süreci içinde orta sınıfların «aktif»liğinin sonucu da benzer biçimde oldu. Ayrıca «orta sınıflar»ın egemen burjuvazinin varlığına ve siyasal güç temellerine karşı özel, kalıcı bir talep ileri sürmediğini de biliyoruz.

Birlikim 17/48

Partisinin yapısı incelendiğinde Hitler'in bu sözlerinin gerçeği ifade ettiğini görürüz.

Devlet'e «yardımcı» güçler — tıpkı bizdeki MHP'nin komando örgütleri, Ükücü örgütleri gibi — oluşturmanın öyle basit bir gerekçesi olmadığını görüyoruz.

Faşist yönetimler altındaki toplumun tüm toplumsal ilişkiler, faaliyetler alanında nasıl bir işleyiş kurulduğunu buna dair eserlerde okuyabiliriz. Görülüyor ki, denetim altına alınmayan en ufak bir faaliyet alanı bırakılmamıştır; herkes faşistlerin yönlendirdiği ve sürekli bir «endokrine» etme işleminin yürütüldüğü örgütlenmeler içine alınmıştır.

Oysa klasik diktatörlükte uygulanan baskı ne denli yoğun olursa olsun, diktanın etkisi dış bir zor olarak duyulur.

Eğer bir benzetme yapılarak kıyaslamak isterse, her ikisi de bir adamı kıpırdıyamaz hale getirmek isteyen bu iki hareketten «diktatörlük», o kişinin ellerini ayaklarını bağlayarak bu işi yapar, faşizm aynı amacı uyuşturucularla, bayıltıcı darbelerle gerçekleştirmek ister.

FAŞİZMİN «KİTLE DESTEĞİ»

Klasik faşizm örnekleri olarak ele aldığımız İtalya ve Almanya'daki faşist hareketlerin temel özelliklerinden biri de bu hareketlerin hayli geniş bir kitle desteğine sahip oluşları idi.

Ekim Devrimi'ne kadar «sağ» bir kitle hareketinin görülmediğine işaret etmiştik. Dolayısıyla bu «kitle desteği» sorunu yeni bir olgu idi.

Almanya ve İtalya'da büyük çoğunluğu orta ve küçük mülk sahiplerinden oluşan bir kesimin faşist hareket içinde «aktif» biçimde yer aldığını, bu hareket içinde örgütlendiklerini görüyoruz. Faşist hareketin iktidara yaklaştığı dönemlerde artık iyice netleşen sınıfsal kutuplaşmanın «sağ»ını oluşturan blokta yer alan hemen hemen tüm mülk sahibi sınıfların, bu hareket içinde üstlendikleri rolleri, görevleri incelemek aydınlatıcı olacaktır.

Büyük sermaye, olağan dönemlerde her tür anti-sosyalist siyasal harekete destekte bulunur. Özellikle malî desteğin paylaşılmasında elbette asıl tercih edilen hareket, aslan payını alır. Koşullar değişip tercih edilen siyasî çizgi de değiştirildiğinde, bu pay oranları da ayarlanır.* Nitekim incelediğimiz örneklerde de bu işleyiş açıktır. Fa-

* Bu «genel» sözlerden dolayı «büyük sermaye»nin homojen olmayan, farklı çıkar gruplarının oluşuyla belirlenen yapısına aykırı bir imaj doğabilir. Yani «büyük sermaye» denilen kesimlerin şu yukarıdaki işleyişe sanki topluca karar vermiş gibi, bu işleyişin kurallı bir düzeni varmış gibi bir kanı uyandırabilir. Oysa bilindiği gibi egemen sınıf içindeki çelişkiler böylesi bir şeyi imkân dışı bırakır. Sözünü ettiğimiz işleyiş büyük ölçüde kendiliğinden, ortak karar almalarından çok, ayrı ama, ortak yönelişler sonucu ortaya çıkar. Çeşitli gruplar çeşitli siyasal hareketleri destekler. Zaman içinde birçok grup aynı bir hareketi

şizm etkin bir siyasal hareket haline gelince, o döneme kadar bu harekete verilen sınırlı malî imkânların birdenbire arttığı, büyüyen faşist örgütlerin finansmanı sorununun halledildiği görülüyor. «Büyük sermaye» asıl tercihini faşizme yaptığını böylece gösterir. Dimitrov'un fazla vurgulamamakla birlikte işaret ettiği şey de budur:

«...emekçi kitlesi giderek devrimciliğe yöneldi. Bu devrimci yönelişe karşı faşizm de geniş bir saldırıya geçmişti. Yönetici burjuvazi daha sonra kurtuluş yolunu faşizmde aradı.» (G. Dimitrov, a.g.e., s. 57. Altını ben çizdim. Ö.L.)

Bu alıntıda faşizmin oluşum ve yükseliş sürecinin özeti veriliyor. «Faşizmin ortaya çıkışı» ve «saldırıya geçmesi», büyük ölçüde «yönetici burjuvazi»nin dışında olmuştur. Bu kesim daha sonra kendi «kurtuluş yolu»nu «faşizmde aramıştı».

«Bir avuç» yönetici burjuva kesimi elbette asıl konumuz olan «faşist kitle hareketi» için önemsiz bir sayıdır. Ayrıca «yönetici burjuvazi»nin «kitle hareketi» içinde filen bulunması söz konusu

desteklemenin daha yararlı olacağı noktasına varır. Bu noktaya varış, bizzat bu grupların ortaklaşa çıkarlarının zorunlu kıldığı bir tercih olabileceği gibi, bu siyasal hareketin etkin bir güce sahip olması sonucu da gerçekleşebilir. Her şeyden önce, bir siyasal hareketin güç kazanması, toplumun genel durumunda buna uyarlı oluşumların öne çıktığını gösterir. Egemen yönetici sınıf olarak tüm toplumu dikkate alması gereken burjuvazi, bu oluşumlardan doğan siyasal hareketin kendi temel çıkarlarını tehdit etmediğini görüyorsa, onu desteklemekle daha da kullanışlı hale getireceğini bilir. Bazı dönemlerde, «sol» görünümlü partilerin çoğunlukla desteklenmesi de bu yüzden. * Dimitrov'un bu alıntının ait olduğu metinde geçen faşizm tanımını yaparken «işbaşındaki faşizm ibaresi kullanmasına dikkati çekmiştik.

«Yönetici burjuvazi»nin dışında oluşan faşist hareket, «yönetici burjuvazi»nin daha sonra kurtuluş yolunu faşizmde araması ve işbaşındaki faşizm tanımı... Bütün bunlar bir gelişim sürecini anlatmıyor mu? Dimitrov'un «Faşizm burjuvazinin sınıf egemenliğinin son aşamasıdır» (a.g.e., s. 35) şeklindeki ifadesinin değerli ipuçları verdiğini; eğer şu «sınıf egemenliğinin son aşaması» deyimine örneğin Lenin'in emperyalizmin kapitalizme göre bir aşama olduğunu açıklayış ölçülerine uyarlı bir anlayışla yaklaşılsa, bir dizi sorunun kendiliğinden halledilebileceğini geçerken belirtelim.

Dimitrov'un «işbaşına geçmiş» faşizme karşı ne yapılması gerektiği, bu tehdit karşısındaki «ödevleri» ön plana alan, bunlara cevap arayan yaklaşım ufku içinde yaptığı ve işbaşına geçmiş faşizme ait olan tanımı tüm bir faşizmin gelişimi süreci için, bu süreç içindeki görevlerimizi göstermesi için kullanmaya kalkmak ne denli doğru olur?

Bir insanın söylediklerini (örneğin, Dimitrov'un kilelerini) anlamağa çalışmadan, tekrarlamak ve bunu yapınca da onu gerçekten savunduğunu sanmak en azından şematizmi göstermez mi?

Birlikim 17/49

değildir. Bu «bir avuç adam», avuçlar dolusu malî imkân ile üzerine düşen desteği yapar. Onlar, faşizmde de devam edecek olan yönlendiricilik fonksiyonlarını, yöneticileri ön plâna çıkararak bir toplum düzenlenmesinde de yerine getireceklerdir.

Harekete **filen** katılan yüzbinlerce insan... Konumuz şimdi budur. Bunları siyasal eyleme **iten** ekonomik-toplumsal nedenleri biliyoruz, ama bunların nasıl bir **siyasal çözüm** istediklerini, faşizmin önerdiği siyasal çözümü **kendi bilinçleriyle** kabul edip etmediklerini araştırmak istiyoruz. Ayrıca bu kitlelerin faşist siyasal düzen içindeki yerleri de ilginç bazı sonuçlar getirebilir. Bu noktada çok önemlidir.

Yalnızca Mussolini ve Hitler'in yazı ve eylemlerinde değil, ülkemizdeki soy faşist hareketin de açıkça ilân ettiği programında; otoriter bir siyasal-toplumsal düzen fikri ön plândadır. MHP'nin «tek millet, tek devlet, tek lider» sloganının, Nazilerden aynen alınma olduğu son zamanlarda gazete haberlerinde de geçti.

İtalya ve Almanya'da faşistler iktidara gelince kurulan düzen hiç de sürpriz değildi. Çok önceleri böyle yapılacağı açıkça ilân edilmiş, hattâ bu başlıca propaganda temalarından biri olmuştu. Ülkemiz faşistleri de programlarında faşist ağababalarının «düzeni»nin yerli adaptasyonunu iftiharla açıklamaktadırlar. Dolayısıyla bu konuda faşistlerin kimseyi kandırmadıklarını söylemeliyiz.

Faşist harekete katılanlar bu «düzen» için kendilerinden istenen her türlü «iş»i yaptılar ve eğer «düzen» kurulup çalışmasının sonuçları görüldüğünde hayâl kırıklığına uğradıysa ve üstelik kurulması için uğraştıkları şeyin kendilerini kıpırdıyamaz hale getirdiğinin farkına varıp, boyun eğdilerse, «aldatıldıkları»nı düşünebilirler. Kaldı ki, İtalya ve Almanya'da yığınların bu düşünceye varışları, ancak faşist düzen savaş sonucu yıkıldıktan sonra mümkün oldu.*

* Faşistlerin demagog oldukları apaçık bir şey. Bay Türkeş, hem «demokrasi»den yana olduğunu söyleyip, hem de «tek lider»li hikmetler savuruyorsa, onun bu ikiyüzlü tavrını teşhir etmek diye bir görev ortaya çıkar. Geniş yığınlarda yine de belli bir saygınlığı olan «demokrasi» sözcüğünün gerçek içeriğini açıklayıp bunun «tek lider»likle bağdaşıp bağdaşmadığını kendi kendilerine sormaları için kitleleri uyarmak gereklidir. Türkeş bu sözleri ediyor ve sükut geçiliyorsa «demokrasi mücadelesi»nin nasıl verildiğini anlamak da bizim için güçleşiyor. Bizdeki faşistlerin şu sırada pek kullanmadıkları «toplumcu» deyimini için de aynı şey söylenmelidir. Bu konuda da asıl görev, «toplumcu»luğun ne olduğunu, tüm boyutlarıyla açıklamak asıl görevleri olan sosyalistlere düşer.

Pratik ve ideolojik mücadele asıl ayırıcı olan noktalar üzerinde yoğunlaştırılmadıkça, kimin demokrat, kimin sosyalist, kimin mukallit bir faşist olduğu da bulanık kalacaktır. Bu puslu havanın da «bozkurt»ların işine yaradığını görmek için biraz akıllı olmak yeter.

Bu bakımdan faşist harekete katılan kitlelerin bu tercihlerini **kendi bilinçleri ile** yaptıklarını altını çizerek belirtiyoruz. İşte bu «kendi bilinçleri» ile, sosyalist devrimi yorumlamalarından, bundan kendilerince sonuçlar çıkarmaktan doğan siyasal yönelişler, faşist siyasal anlayışın üzerine oturacağı temeli yarattı. Tam bir anti-komünizm olmakla biçimlenen faşist siyasal anlayış, sosyalist anlayışın tam zıddı bir özellikle belirledi kendini.

Sosyalizm tüm toplumsal eylemin toplumsallaşmasını temel amaç alır. Sosyalist toplumda siyasal eylem varoldukça süreç, bu eylemin de giderek toplumsallaşması ile birlikte yürüyecektir. Siyasal eylem diye özel bir eylem kalmaması, yani bir anlamda da devletin yokolması, siyasal eylemin tamamen toplumsallaşması, sonuç olarak hiçbir «özel»liğin kalmamasıyla mümkün olacaktır. Bir eylemin (örneğin siyasal eylem) toplumsallaşması ise, ona katılanların bu eylemin oluşturulmasına giderek çok daha aktif katkıda bulunacakları bir durum ve bilince kavuşmalarıyla yürüyen bir süreç içinde mümkündür.

Sosyalist bilinçlendirme faaliyetinin, toplumun çoğunluğunu oluşturan işçi ve emekçi sınıflara işte bu amaç için —yani mücadelenin her alanına «çok daha aktif katkıda» bulunmaları için — gerekli çok yönlü bilgilendirme olduğunu, bunun sonucu oluşacak «sosyalist bilinç»in de, bu kesimlerin sosyalist toplumun yönlendiricisi olma görevini yapmalarını mümkün kılan temel olduğunu biliyoruz.

O güne kadarki tarihte her zaman «**siyaset**»in nesnesi olmuş olan geniş yığınların «siyaset»i bizzat belirleyebilecekleri bir dönem, «**siyaset**»in **öznesi** haline gelecekleri bir değişim için mücadele. Sosyalizmin siyasal özgünlüğü buradadır.

Bu bir hedeftir ve özellikle sosyalist eylem içindeki işçi sınıfı, bunun yalnızca iyi bir şey olduğunu düşünen değil, aynı zamanda mümkün ve zorunlu olduğunu bilince kavramış ve bu hedefin kendisi için öngördüğü göreve hazırlanan bir «sınıf»tir, Ekim Devrimi'nin açtığı ufukta görülenler de bunlardı.

«Kendi bilinçleri» ile bu olayı yorumlayanların iç güdüsel tepkileri «üzerinde» biçimlenen faşist siyasal anlayış, işte bu hedefin tam zıddına yönelmek demektir.

Eğer sosyalizmin tam zıddı bir siyasal anlayışa sahip olan faşizmin orta sınıfların «kendi bilinçleri» ile önemli bir uyuşum noktası olmasaydı, sözünü ettiğimiz «kitle desteği» meydana gelmezdi.

«Kitle desteği» sorununun asıl önemli yanı buradadır. Çünkü daha önce burjuva diktatörlüğünün kurulması koşullarını anlatırken; bu tip yönetimlerin, kendiliğinden halk hareketinin yükselmesine karşı düzenin işlerliğini korumak için kurulduğunu da belirtmiştik. Diyelim ki, bu halk hareketinin dışında kalan orta sınıfların bir bölümü de kurulan diktatörlüğü olağan karşılamış olsun. Bu durumda onlar diktatörlüğün «pasif» destekleyicileri olurlar. Dikta, ne onlardan herhangi bir

Birikim 17/51

katkı bekler, ne de onların arzularına kulak vermek ihtiyacını duyar. O, asil egemen sınıfın tercihidir çünkü. **Devlet güçlerini kullanarak** yönetim mekanizmasını ele geçirir. Anılan orta sınıflardan ek güç olmasını bile istemez, buna pek ihtiyacı yoktur.

Oysa faşizmin asıl güçleri, yani iktidarı talep ederken öne sürdüğü koz, işte bu orta sınıfların gücüdür. Bu güç, oy potansiyeli ve ayrıca bizzat katılarak —«aktif» halde— oluşturduğu gayri resmî baskı örgütleri kanalıyla faşist diktatörlüğün kurulmasına yardım eder. Faşizm bu güçler sayesinde egemen sınıfın siyasal tercihi olma konumuna gelir ve daha henüz iktidara gelmeden bu güçlerin etkisiyle kurulu devlet mekanizmasının büyük bölümünü kendi isterleri için kullanır. Ve asıl önemlisi iktidara geldikten sonra bu «kitle desteği»nin onayıyla ve gönüllü olarak baş eğmesiyle faşist diktatörlüğün devlet ve toplum yapısında öngördüğü kışla düzenini, cendereler ağını kurabilir. Yani «kitle desteği», orta sınıfların büyük bölümü; kendilerini bu ağın içine yerleştirmesi için faşizmin peşinden her türlü «eylem»e giderler.

Faşistler, iktidara doğru giderlerken tüm bu işleri yapacaklarını açık açık söylediler. Ne «özgürlük», ne «demokrasi» ne de buna benzer sloganlar söylediler. Açıkça parlamentarizmi lânetlediler, çoğunluğun karar sahibi olmasına şiddetle karşı çıkarak, «tek lider» mitosunu yarattılar.

Orta sınıflar, bu siyasal programa katıldılar. Yani çoğunluk halinde oldukları zaman bile topluma yönlendirilmesi demek olan siyasal faaliyetlere katılma, bu süreci etkileme imkânlarının olmamasını, bu işi faşist elitlerin eline terketmeyi başında kabul ettiler.

Çünkü harekete katılmalarında «iktidara gelmek» gibi politik bir iddia yoktur. Katılış gerekçeleri salt varlıklarını, mülkleriyle bir arada düşündükleri sınıfsal konumlarını korumaktı; yani içgüdüsel bir ekonomik kaygıydı. Bunun için faşist siyasal kadroyu denetlemek için herhangi bir araca sahip olmayı da düşünmemişlerdi. Nitekim orta sınıfların bizzat katılmalarıyla oluşmuş faşist savaş kitalarını (SA ve Kara Gömlekliler) böylesi bir siyasal denetim organı olarak kullanmak isteyenler, faşist iktidarların hemen başlangıcında kanlı bir kıyımdan geçirilip bu örgütler dağıtıldığında sözü edilir hiçbir tepki duyulmadı.*

Böylece faşist «kitle desteği»nin önemli ayırıcı yanına varıyoruz: Bu «kitle desteği» politik bir harekete, kendisini tüm politik imkânlarından uzaklaştıracak, yani kendisi üzerinde de diktatörlük uygulayacak bir siyasal anlayışın egemen olması için katılıyor. İçinde yaşadığı burjuva demokrasisinin kendisine sağladığı sınırlı politik imkândan da yüz çevirerek, sırf nesnesi olacağı bir politik düzeni — faşist diktatörlüğü — getirecek

* Bu bakımdan faşizmin «orta sınıfın diktatörlüğü» olduğu yolundaki yargı, «sınıf iktidarı» kavramının yüzeysel bir yorumuna dayanır.

bir eyleme giriyor. Bu eylem içinde o sırf bir fiziksel güçtür. Nitekim siyasal eylem olarak yaptığı da sırf fiziksel niteliktedir. Ya toplu bir oy kitlesi, ya da baskı, şiddet, terör uygulamalarının araçları haline gelerek, faşist elitlerin denetlemek bile istemedikleri kararlarının yaptırım ögesi oldukları. Faşist diktatörlüğün, klasik hiçbir diktatörlükle kıyaslanmayacak kadar fazla olan erk birikimi, sınırsız karar özgürlüğü buradan ileri geliyor. Faşist «kitle desteği»ni oluşturan orta sınıflar, salt toplumsal, insana özgü bir etkinlik olan politik etkinlikten tümüyle vazgeçerek faşist diktatörlüğe devrettiler ve kendilerini de olabildiği kadar nesneleştirdiler. Bu bakımdan faşist «kitle desteği» aslında tamamen apolitik olmayı amaçlayan, kuruluşunu buna bağlamış bir yığındır.*

Tarihin tüm kitle hareketleri, kendi politik etkinliklerini artırma, genişletme talebini ileri sürdüler. Çünkü ancak bu yolla diğer tür taleplerinin sağlama güvencesini zaman içinde sürekli kılabilirlerdi. Oysa görüyoruz ki faşist «kitle hareketi»nin kendisi için bir politik etkinlik isteği yoktur. Aksine o kendinde varolanı da devretmeğe hazırdır.**

Bu bakımdan orta sınıfların oluşturduğu bu «kitle», tüm politik imkânlarından, özellikle içinde yaşadığı, sonuçlarını gördüğü burjuva demokrasisinin kendine verdiği «oy» imkânından vazgeçiyorsa bu tamamen «kendi bilinci»ne uyarı davranışından ötürüdür. Yani aldanma sonucu değil, tam «orta sınıf»ca bir tercihin, karar alma dönemlerinde etkin bir devrimci müdahaleden yoksun, irak kaldığında çoğunlukla yaptığı bir tercihin sonucudur.

İşte bu noktada sosyalistlerin faşist harekete karşı mücadelesinin düğüm sorunu ile karşılaşılıyor.

Orta sınıfların kendileri için bir tercih yapma durumu ile karşı karşıya kalışları yoğun bir ekonomik-politik bunalım döneminde sözkonusu olur. Ender bir tarihî andır bu. Egemen sınıf büyük ölçüde yönetemez hale gelmiştir. Öyle ki, elin-

* Örneğin Hitler *Kavgam*'da açık açık, halkın budala olduğunu (s. 175) çoğunluğun yaratıcılık, yapıcılık yeteneğinden yoksun olduğunu (s. 457) ve buna benzer daha bir sürü şeyi söylediği halde, kitap yüzbinlerce «namuslu Alman vatandaşı»nın başucu kitabı olabiliyor ve bu «namuslu Alman vatandaşları» Führer'lerinin kendilerini kurtardığına, kurtaracağına inanabiliyorlardı.

** Bu özelliği genelleştirebiliriz. Nitekim, çağımızda her toplumsal huzursuzluk döneminde orta sınıfların «dirayetli bir yönetici»ye veya bir «diktatör»e teşne olduklarını biliriz. Onlar yetkileri sınırsız birinin dileğini yapması için açık kart vermeye hazırdırlar. Kendisini, kendisinin kurtaracağına inanmama, «kurtarıcı»ların kurtarma nesnesi olmayı kabullenme, orta sınıfların tipik mantığıdır. Faşizm, bu «pasif» desteği, aktif hale getirmiştir, yani niteliği aynı kalan bir destektedir bu. Hangi koşullarda bunun mümkün olduğunu daha önce görmüştük.

Birikim 17/51

deki devlet gücünü hangi biçimde kullanabileceğine karar veremez haldedir. O güne kadar yeri geldiğinde uyguladığı çeşitli siyasal alternatifler geçersiz hale gelmiştir. Çöküş halindedir ve sarsılan mülkiyet düzenini sağlama almak olan egemen sınıf fonksiyonunu yürütemez durumdadır.

Sınıfsal ayrışma ister istemez doğar. Ancak kesin tercihlerin sözkonusu olabileceği, ara çözümlerin süratle eridikleri bunalım anlarının kaosu içine girilir. Böylesi bir ortam, sosyalizm açısından bir «devrim durumu»nun doğuşu demektir. Ve ancak devrimci bir anlayışla kendini gösteren, kararlı bir sosyalist programın, işçi sınıfının da ötesinde diğer sınıfları da etrafına toparlayabildiği koşulların oluşması demektir bu. Ama eğer sosyalistler kendi tutarlı, net siyasal hedeflerini kararsız yığınlara benimseterek, onları bu siyasal hedeflerin isterlerine uyarlı etkin, yaratıcı bir eylemin yapıcısı olabileceklerine inandıramazlarsa, «sınıf bilinci»ni sosyalist bilinç haline getiren siyasal bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetinin çok daha olumlu sonuçlar getireceği böyle bir ortamda bu hayati ve esas eylemlerini yerine getirmezlerse ve tüm bunların yerine orta sınıfların mülkiyet güdülerini okşayan tavizci bir «politikacılık» yolunu tutarlarsa, devrimin yerine karşı devrimin güçlendiği görülür.

Sosyalistler, kitlelere politik kararları oluşturup, uygulayacakları devrimci politik kurumlar yaratmak yolunda öncülük etmekle yükümlüdürler. Başlangıçta bu kurumlarda tam anlamıyla etkin olmamaları doğaldır. Ama bu kurumlarda geniş bir siyasal açıklama ve bilinçlendirme faaliyetini yürüterek kitlelerin devrimci politik hedefi bizzat oluşturulabilecekleri, yani kitlelerin bu amaçın öznesi haline gelecekleri bir siyasal olgunluğu oluşturmaya yönelirler. Ama bunu yapmayı, tam tersine geleneksel siyaset araçlarını, sarsılan burjuva siyasal düzeninin kurum ve alışkanlıklarını, metodlarını kullanmaları, bütün bunların şahsında çöküş ve kaosu özdeşleştirmiş yığınların gözünde kararlı bir siyasal odak olma imkânını yitirmelerine yol açar.

Sosyalistlerin üzerlerine düşen görevi yapmamaları, bunalım anlarında daha da hızlı bir değişim sürecine giren toplumu geleneksel önyargılardan, sarsıntı halindeki «sınıf bilinç»lerinden uzaklaştıracak bir çalışmayı yürütememeleri, sosyalizmin bir siyasal tercih olma imkânını kaybetmesine yol açar. Böylesi bir durum kendini gösterdiğinde, orta sınıflar kendisini tavizler yoluyla kazanmaya çalışan «sosyalist»lerde kurtuluş imkânı göremeyeceklerdir. Kaldı ki, görünür ekonomik sıkıntılarının altındaki derin politik arayışı ön plâna alacağı yerde, görüntüye daha bir kapılarak iyice ekonomist bir mantıkla sergilenen sosyalizm, tüm ayırdediciliklerinden yoksun herhangi bir tedbirler manzumesi gibi sunuluyorsa, yani orta sınıfların kendi bilinçleriyle uyarlı ölçüler içinde öne sürülüyorsa, büsbütün itici görülecektir.

Çünkü faşizm aynı durumda, orta sınıfın kendi bilinçlilik biçimlerinin ortak temelinden hareket

eden ve bu anlamda orta sınıfa çok daha tutarlı ve kabul edilebilir gelen bir siyasal çözüm hareketi olarak ortadadır.

Lenin'in devrimin eş gücünde bir karşı devrim hareketiyle karşılaşacağı yolunda bir sözü var. Hattâ fizik güç ölçüleri gözönüne alınınca devrimin karşı devrimden daha az bir güçle temsil edildiğini söylemek yanlış olmaz. Ama devrimi, karşı devrimle eşit hale getiren ve giderek onu altetmesine yolaçan şey, devrimin etrafındaki kitlelerin o güne kadar ortaya çıkmamış potansiyellerini açığa çıkararak, böylece bu kitleleri ortalama enerji ve eylem düzeylerinin çok üzerinde etkinliklere ulaştıran yaratıcı, özgün bir siyasal pratiği gerçekleştirilmiş olmasındadır. Nitekim bugüne kadar görülen devrimlerde temel devrimci siyasal kurumlar olan Sovyet, Kızıl Ordu, Kurtarılmış bölge ve Halk Ordusu, karşı devrimin kullandığı karşıt kurumlarla kıyas edilmez üstünlüklere sahiptirler. Ama bu üstünlük hiç de sanıldığı gibi fizik güçlülükten gelmiyordu. Aksine görünüşteki «düzen»sizliklere rağmen devrimci hareketin dolaysızca kanalize edildiği, adeta hareketin organik ifadesi olan kurumlardı.

Oysa 1921 İtalya'sında ve 1929-1933 Almanya'sındaki varolan devrim durumunda bunlarla eş tutulacak devrimci politik kurumlar oluşturulduğunu görmüyoruz. Hemen belirtelim ki, devrimci hareketlere özgü bu tip kurumlar belki başlangıçta bir sınıfın damgasını taşırdı. Ama gerek işleyişi, gerekse yerine getirdiği fonksiyon ile tüm kararsız sınıf ve kitlelerin etrafında toparlanacakları tüm topluma seslenen siyasal çözümlerin niteliğine uyarlı eylem biçimlerini oluşturacakları yerler olurdu. Bu kurumların diğer sınıfların da katılabileceği niteliğe sahip olması için, siyasal karakterinin belirgin olması zorunludur.

Devrim durumu öncesinin sınıfı işçi sınıfına özgü örgütleri, bu yeni devrimci kurumların oluşumlarını destekler ve aktif unsurlarının daha çok bu kurumlar içinde tüm topluma dönük çalışmalarına yönelmesine asıl ağırlığı verirlerdi. Böylece, diyelim sendikalar içinde hapsedilmiş olan reformistlerle rekabet bu tamamen politik kurumlar içine, bu yeni platforma aktarıldı. Burada ise sosyalistlerin reformistlerle çatışmasına bile gerek yoktur. Çünkü devrim durumunun isterlerine reformistlerden nitelikçe üstün çözümlerle cevap verecek olan sosyalistlerdir.

Bu çözümlerin doğruluğunu, gerçekleştirilebilirliğini gösterme yolundaki eylemler ilk sonuçlarını vermeye başladığında, reformistlerin kendileriyle özel bir mücadeleye fazlasıyla gerek kalmadan eriyip gittikleri, tutarsızlıklarının açıkça ortaya çıkışı görülecektir. Çünkü reformizm kesin siyasal tercihler anında ya erir ya da karşı devrimle meyleder. Bu bakımdan her şeyden önce reformistlerle reformizmin kaynaklandığı alan içinde, yani ekonomik örgütlerde, hesaplaşmanın sonuç getirmeyecek didişmesine girmek devrim anlarının çok kıymetli zamanını harcamak demektir. Bunalım her zaman özünde politiktir. Ken-

dini ekonomik göstergelerle ifade etse de değişmez bu. Çözümünün niteliği de böyledir. Bu bakımdan gerek devrim, gerekse karşı devrim, politik öneriler ve biçimlerle karşı karşıya gelirler. Özgün devrimci çözüm, bu niteliğiyle hem karşı devrimce cephe alanların bu tercihinin oluşmasında hem de cephe içindeki reformist unsurların etkisizleştirilmesinde ve — asıl istenen de budur — ikna edilmesinde başlıca olarak **kendi yaptığından** güç alır.

İtalya'da 1918 sonrasının bunalım dönemlerinde ortaya çıkan işçi konseyleri sırf «sınıfsal»dı. Toplumun politik arayışına cevap vermekten uzaktılar. İşlevleri ile de sırf işçi sınıfına dönüktü ve ekonomik amaçlar için oluşturulmuştu.

Geniş yığınlar bu kurumların yok edilmesine ses çıkarmadıysa sınıfsal olarak değil ama toplumsal öncülük açısından hiçbir fonksiyon ve yere sahip olmayışlarında ötürüdür.

Almanya'da çok daha güçlü ve yaygın olan Nazi saldırı kırtalarına karşı savaş için örgütlenmelere girmenin dışında, karşı devrimci bir eylem programı göremiyoruz. Bu ise tamamen tepkici bir siyasal mantık içinde kalındığını gösteriyor.

Sonuç olarak Faşizm orta sınıfları peşine taktıysa bu sosyalistlerin varolan devrim durumunun gerektirdiği devrimci yaratıcı çözümler ve buna uyarlı politik biçimler oluşturamayışlarındandır. Fazişme karşı ancak tepki ve savunma planında kalan bir eylem yürütüldü. Yani inisiyatif her zaman faşistlerde oldu. Devrim dönemlerinde ise inisiyatifli yitirmek yenilgi demektir.

Buraya kadar yazdıklarımızla anlatılan faşizm modelinin, klasik örneklerden (Almanya ve İtalya) çıkarılan sonuçlara ağırlık verdiğini, dolayısıyla gelişmiş kapitalist toplumlar için sözkonusu olan bir faşizm modeli olduğu ileri sürülebilir. Buradan yola çıkarak da, bütün bunların bağımlı, geri bırakılmış ülkelerdeki «faşizm» olayına özgü olmayacağı yargısına varılabilir.

Bu tip bir yaklaşımın kesinlikle karşısında olduğumuzu belirtelim. Her şeyden önce, özellikle vurguladığımız faşizmin kendine özgü yanlarının, Almanya ve İtalya örneklerinin görünür yanlarını tümüyle dışta bıraktığına işaret edelim. Ne «devletçilik» ne ırkçılık ve ne de milliyetçilikten bahsedildi.

Fakat konunun asıl önemli yanı, baskı ve terörün, faşizmin ayırdedici yanını vermediği yolundaki vurgulamamızdır. Buna bağlı olarak faşizmin bir yönetim biçimi olmadığı, konusuna özel bir önem verdik.

Şu son yazdıklarımız aslında faşizm konusundaki asıl ayrılık noktalarıdır. Bütün yazdıklarımızda bu noktalardaki yaklaşımımızı, vardığımız sonuçları açıklamaya çalıştık.

Bu konuya neden bu denlik önem veriyoruz? Faşizm sırf bir «terörist diktatörlük» olduğu yolundaki özet yargının bizi çok hatalı yerlere ve anlayışlara vardırabileceğine dair gerekçeler nelerdir?

Hem bu sorulara cevap getirmek ve hem de

özellikle ülkemiz için önemli olan konunun geri bırakılmış ülke ve toplum çerçevesinde incelenmesini yapmak gelecek yazımızın konusu olacaktır **Ek**

Konuyla bir ölçüde ilgili olduğu için faşist ideoloji sorununa da kısaca değinmek istiyoruz.

Bütün mülkiyete dayalı toplum biçimlerinin ölçü, değer ve önyargılarının çoğu kez tortu halinde yaşamaya devam ettiği orta sınıflar; bu çeşitli öğelerden oluşmuş özel «bilgилilik»leri ile yaşadıkları bunalım anında siyasal çözüm aramaktadırlar. Bu bilgi ve bilinçlilik yapısını oluşturan öğeler tüm bir tarihî gelişimin kalıntılarıdır. Bu tarihî gelişim, toplumsal gelişimin inkâr edilmez maddî araçlarını yarattığı halde buna uyarlı üst-yapısal kurumların derin bir sarsıntı içinde, yıkılacak hale gelmesini önleyememiş gözükmektedir. O güne kadar oluşturulmuş siyasal toplumsal düzenler, bu bunalım anında hepsinin temeli olan mülkiyet kurumunu, özellikle orta sınıfların daha bir fanatikçe sarıldıkları kendi özel mülklerini, sosyalizm karşısında, yani tarihî-toplumsal gelişimin bu en yeni biçimlenişi karşısında koruyamamaktadır. Tarihî gelişimin bugünkü kanallarına uyulduğu takdirde gelecek orta sınıflar için karanlıktır.

Tarihî-toplumsal gelişimi, bu sürecin doğal-organik süreçlerden ayrı, üstün niteliğini reddetmekle başlayan ve toplumsal ölçüler yerine doğal-organik hayatın özel yorumuna dayanan kuvvet-güç ölçülerini koyan faşist ideolojinin, klasik burjuva ideolojisinden, yani kaynağını her şeye rağmen toplumsal hayattan alan ideolojiden farklı olduğunu bunun için ileri sürdük.

Bu ideolojinin geniş ölçüde orta sınıflarda yaşayan değer ve yargılarla kurulmuş olması, onun egemen burjuvazi tarafından kullanılması, hattâ benimsenmesini engellemez. Bu ideolojinin egemen burjuvazinin ekonomik-toplumsal konumunu onayan ve koruyan niteliği bir yana, ideolojinin bu biçimi almasının bizzat burjuvazinin egemen sınıf olarak vardığı aşamaya uygun olduğunu, **Birikim**'in 4. sayısında bu konu ile ilgili yerde etraflıca açıklamaya çalıştık.

Sınıf ideolojisinin aynı amaca yönelik, ama farklı varsayımlardan ve seçilmiş olguların özel bilgisinden yola çıkarak oluşturabileceğini ve bir dönemin geçerli sınıf ideolojisinin biçimini, o sınıfın haldeki ilişkileri ve sınıf olarak vardığı toplumsal konunun niteliğinin tayin ettiği bir kez daha vurguluyoruz. Çöküş halindeki egemen burjuvazinin artık varlığını sürdürmekten ibaret olan amacına tek tutarlı temeli sağlayan organik hayatın fizik güçle belirlenen hiyerarşik düzeni, faşist ideolojinin kalkış noktasıdır. Bunun içindir ki faşizm, belirli tarihî dönemlerde, yani mülksüzlerin devrim talebi karşısında, mülklerini varlıklarının ayrılmaz parçası sayan kesimlerin tümünün ideolojik siperi olduğu kadar; özel olarak egemen burjuvazinin de çöküş dönemi ideolojisini temsil eder. Bu haliyle de burjuvazinin doğuş ve yükseliş dönemlerine tekabül eden klasik burjuva ideolojilerinden farklıdır.